

Coronella austriaca

Hasselsnok

Grod- och kräldjur, Kräldjur

Ordning: Squamata (fjällbärande kräldjur), **Familj:** Colubridae (snokar), **Släkte:** *Coronella*, **Art:** *Coronella austriaca* - hasselsnok Laurenti, 1768 **Synonymer:** *slätsnok*

Kännetecken

En relativt liten grå- eller brunaktig snok med släta fjäll i 19 längsgående rader, räknat mitt på kroppen. Total kroppslängd upp till 80 cm, men vanligtvis är den avsevärt mindre. Huvudet är litet och endast svagt avsatt mot kroppen, samt täckt med stora plåtar på ovasidan. Ögonen har rund pupill. Arten kan vid hastig anblick förväxlas med huggorm, men ryggens två längsgående mörka fläckrader eller band är tillsammans med den runda pupillen, den släta fjällstrukturen och den jämförelsevis slanka kroppsformen karakteristiska för hasselsnoken.

Utbredning och status

Hasselsnoken har i Norden en lokal utbredning i följande områden; från Österlen i Skåne längs ostkusten till och med Uppland, på Öland och Gotland. Dessutom förekommer den längs västkusten från Bjärehalvön till Oslofjorden och i Vänerområdet, lokalt runt Vättern, i Värmland, Närke och Mälardalen. I Norge finns hasselsnoken lokalt längs sydvästkusten, i Finland endast på Åland. Sista observationen i Danmark gjordes 1914, sannolikt utgången. Saknas i Sverige i stora delar av Skåne och på centrala småländska högplatån. Enstaka äldre fynduppgifter finns från Dalarna, Hälsingland, Medelpad och Ångermanland, men dessa är inte verifierade. Angiven utbredning är till stor del baserad på museimaterial av äldre årgång. Någon klar bild av nuvarande utbredning finns inte och populationsstorleken är dåligt känd. Det är dock sannolikt att totalpopulationen minskat avsevärt under senare decennier till följd av förändrad markanvändning i odlingslandskapet. Hasselsnokens totala utbredning omfattar större delen av Europa och västra Asien.

Ekologi

Förekomsten i Norden utgörs av reliktpopulationer som är isolerade från det huvudsakliga utbredningsområdet i centrala Europa. Hasselsnoken är en värmekrävande art med förhållandevis bred biotoppreferens. Biotoperna karaktäriseras av tät markvegetation och arten anträffas ofta på blockrik eller sandig mark i solexponerat läge. Exempel på biotoper är lövskogsbryn, ljung och hagmarker samt hällar med gles tallskog. Är knuten till områden med tillgång på reptiler, näbbmöss och/eller smågnagare, vilka utgör den viktigaste födan. Påträffas inte sällan i eller i anslutning till byggnader. Övervintrar från början av oktober till slutet av mars, eller april. Parningstiden infaller i maj. Ungarna (3-15 per kull) föds i augusti/september. Reproducerar sig troligen inte varje år. Till artens predatorer hör kråkfåglar, vråkar och mårddjur.

Hot

Hasselsnoken är hotad av biotopförändringar till följd av ändrad markanvändning, framförallt genom igenväxning och igenplantering av öppna och halvöppna gräs- och hedbiotoper. Slås ofta ihjäl då den förväxlas med huggorm. I Norden är hasselsnoken endast lokalt allmän och utarmning av dessa förekomster genom försämrat näringsunderlag (sekundäreffekt av biocidspridning) och förstörelse eller påverkan av viktiga biotoper, såsom övervintringsplatser, utgör allvarliga hot. Hasselsnoken rör sig förhållandevis långsamt och många faller lokalt offer för biltrafik, speciellt under parningstiden då hannarna rör sig över relativt stora ytor.

Åtgärder

Skydd och eventuell skötsel av biotoper på lokaler där hasselsnoken har en god förekomst. Information till allmänheten om hasselsnokens fridlysning i Sverige (sedan 1971), om dess utseende för att undvika förväxling huggorm, samt upplysning om dess ofarlighet (helt ofgiftig). Kunskap om den nordiska hasselsnokens ekologi är bristfällig. Således är forskning liknande den som tidigare genomförts i England angelägen för att adekvata skyddsåtgärder skall kunna vidtas. Inventering av lokaler med tidigare känd förekomst, samt av förmodat lämpliga biotoper, bör genomföras snarast. För närvarande pågår sporadiskt lokala inventeringar och studier av biotopval och rörelsemönster. De nordiska populationerna är isolerade från den kontinentala utbredningen genom en bred zon i Danmark och Nordtyskland. Även de engelska populationerna är geografiskt isolerade och har visat sig vara lokalt anpassade fysiologiskt. Detta gäller förmodligen även de nordiska populationerna, vilket innebär att återinplanteringar med utomnordiskt material vid en försämrad situation inte självklart kan genomföras.

Övrigt

Utländska namn; NO: Slettsnog, DK: Glatsnog, FI: Kangaskäärme, GB: Smooth Snake. Hasselsnoken kallas även slät snok. Arten är förtecknad i EU:s habitatdirektiv, bilaga 4.

Naturvård

Konventioner: Habitatdirektivets bilaga 4, Bernkonventionens bilaga II

Fridlysning: Fridlyst enligt Artskyddsförordningen (SFS 2007:845), enligt paragraf: 4, 5. Bestämmelsen gäller hela landet

Litteratur

- Ahlén, I., Andrén, C. & Nilson, G. 1995. *Sveriges grodor, ödlor och ormar*. ArtDatabanken och Naturskyddsföreningen. Uppsala och Stockholm. 2:a uppl.
- Andrén, C. & Nilson, G. 1976. Hasselsnoken (*Coronella austriaca*) en hotad ormart! *Fauna och Flora* 71: 61–76.
- Andrén, C. & Nilson, G. 1979a. Hasselsnoken (*Coronella austriaca*) i Norden – en isolerad och ekologiskt särställd ras? *Fauna och Flora* 74: 89–96.
- Berglind, S-Å. 1990. Hotade grod- och kräldjur i Värmland – större vattensalamander, sandödlor och hasselsnok. *Värmlands natur* 1990 (2): 9–11.
- Berglind, S-Å. 2010. *Hotade arter i Värmland*. Länsstyrelsen Värmland.
- Bont, R.G.de, Gelder, J.J. van & Olders, J.H.J. 1986. Thermal ecology of the smooth snake, *Coronella austriaca* Laurenti, during spring. *Oecologia (Berlin)* 69: 72–78.
- Brodin, T. 1951. Hasselsnoken. I: Swanberg, P.O. & Curry-Lindahl, K. *Natur i Västergötland*, s. 139–143. Stockholm.
- Cederberg, B., Ehnström, B., Gårdenfors, U., Hallingbäck, T., Ingelög, T. & Tjernberg, M. 1997. *De trädlevande impedimentens betydelse för rödlistade arter*. ArtDatabanken rapporterar 1. ArtDatabanken, SLU. Uppsala.
- Curry-Lindahl, K. 1946. Något om Hasselsnoken och dess förekomst i Halland. *Hallands natur* 10: 7–16.
- Dolmen, D. 1978. Norwegian amphibians and reptiles. *Fauna (Oslo)* 31: 165–174.
- Elmberg, J. 1995. Grod- och kräldjurens utbredning i Norrland. *Natur i Norr* 14: 57–82.
- Engelmann, W.E. 1993. *Coronella austriaca* - Schlingnatter. I: Böhme, W. (red.). *Handbuch der Reptilien und Amphibien Europas*. Band 3/I., Schlangen (Serpentes) I. Aula-Verlag Wiesbaden.
- Fog, K., Schmedes, A. & Rosenørn de Lasson, D. 1996. *Nordens paddor og krybdyr*. Gads forlag.
- Gasc, J-P., Cabela, A., Crnobrnja-Isailovic, J., Dolmen, D., Grossenbacher, K., Haffner, P., Lescure, J., Martens, H., Martínez Rica, J.P., Maurin, H., Oliveira, M.E., Sofianidou, T.S., Veith, M. & Zuiderwijk, A. (red.). 1997. *Atlas of Amphibians and Reptiles in Europe*. Societas Europaea Herpetologica & Museum National d'Histoire Naturelle (IEGB/SPN), Paris.
- Gislén, T. & Kauri, H. 1959. Zoogeography of the Swedish amphibians and reptiles with notes on their growth and ecology. *Acta Vertebratica* 1(3): 191–397.
- Goddard, P. 1981. *Ecology of the smooth snake Coronella austriaca Laurenti in Britain*. Ph. D. thesis at the University of Southampton.
- Goddard, P. 1984. Morphology, growth, food habits and population characteristics of the smooth snake *Coronella austriaca* in southern Britain. *J. Zool. Lond.* 204: 241–254.
- Goddard, P. & Spellerberg, I. 1980. Reproduction as a factor in the conservation of *Coronella austriaca* in southern England. *Bull. Ecol.* 11: 535–541.
- Hagström, T. & Proschwitz, T. von. 1987. Reptiler och amfibier i Dalsland – förekomst, levnadssätt och tendenser. *Västgöta-Dal* 1987: 156–175.
- Hofer, U. 1993. Zur Situation der Schlingnatter (*Coronella austriaca* Laurenti 1768) in der Schweiz. *Mertensiella* 3: 91–104.
- Höggren, M. 2006. *Ormarna i Kolmården*. Opublicerad rapport till länsstyrelsen i Östergötland.
- Larsson, A. M. 1994. Radiopejling av hasselsnoken (*Coronella austriaca*) – en studie av habitatval, hemområde och temperaturreglering i sydvästra Sverige. Opublicerat examensarbete vid zoologiska institutionen, Göteborgs universitet.
- Monney, J-C., Luiselli, L. & Capula, M. 1995. Notes on the natural history of the smooth snake, *Coronella austriaca*, in the Swiss Alps. *British Herpetological Society Bulletin* 54: 21–27.
- Sjögren, B. 1973. *Våra groddjur, ödlor och ormar*. Göteborg.
- Steward, J.W. 1959. Observations on the feeding habits of the smooth snake. *Brit. J. Herpetol.* 2: 149–152.
- Smith, M. 1967. *The British amphibians and reptiles*. London.
- Spellerberg, I.F. 1974. *Saving the smooth snake*. The Illustrated London News. September 1974. 38.
- Spellerberg, I.F. & Phelps, T.E. 1975. Voluntary temperatures of the snake, *Coronella austriaca*. *Copeia* 1: 183–185.
- Street, D. 1979. *Reptiles of northern and central Europe*. Batsford. London.
- Terhivuo, J. 1981. Provisional atlas and population status of the Finnish amphibian and reptile species with reference to their ranges in northern Europe. *Ann. Zool. Fenn.* 18: 139–164.

Författare

Claes Andrén & Göran Nilson 1991. Rev. Mats Höggren 2001, 2006 & 2011. © ArtDatabanken, SLU 2011.